

HRVATSKI APOKSIOMEN »ONAJ KOJI SE STRUŽE«

Bila je to mračna i hladna zimska noć. More je bilo uzavrelo i rimski trgovački brod nakrcan teretom, pod udarima orkanskih sjevernog vjetrova gubio je pravac i više nije mogao održavati smjer prema zapadu. Prevezio je uobičajeni teret, amfore krcate vinom i uljem, osim jedne dragocjene i vrlo vrijedne pošiljke. U drvenom sanduku, u postelji od slame, ležala je brončana skulptura grčkog atleta. Izlivena u Grčkoj pred više stoljeća, kupljena od rimskog bogataša sa Sicilije, sada je ponovo mijenjala vlasnika. Njezin je prijevoz od Sicilije do daleke luke na sjevernom Jadranu skupo koštao. Plaćen je aureusima, blistavim rimskim zlatnicima. No sudbina se te noći pogravala s uplašenim rimskim moreplovcima.

Nevrijeme je bilo sve jače i sve gore. Brod je bio pretežak i opasno se nagnjao. Voda je počela nadirati preko palube i zapovjednik je odlučio ne riskirati daljnju plovidbu. Pokušao je usidriti brod i tako sačekati dok ne prođe oluja. Oba olovna sidra su bačena u more i ona su dotaknuvši dno zaustavila galiju. Ipak, nije bilo sreće. Strašni nalet bure nategnuo je užad do krajnjih granica i ona su puknula. Sudbina broda bila je tada u rukama bogova. Jedino što je posada još mogla uraditi bilo je da olakšaju galiju, izbace sav teret i nadaju se da ih valovi neće potopiti. Tako je i bilo. Sačuvali su brod i svoje živote, a dragocjena grčka bronca, izbačena preko palube u more, potonula je na morsko dno.

Jesu li se događaji upravo tako odvijali i je li skulptura grčkog atleta na ovaj način dospjela u more, to nikada nećemo saznati, ali je činjenica da je gotovo dvije tisuće godina ležala na morskom dnu djelomično prekrivena pijeskom. I onda je jednog dana 1996. godine, sportski ronilac i amater fotograf iz Belgije Rene Wouters, zaronio istočno od otoka Lošinja kod otočića Vele Orjule i na dubini od 45 metara, sasvim neočekivano, ugledao i snimio nešto što je podsjećalo na kip prekriven pijeskom i slojevima morskih organizama. Godine 1999., 27. travnja, ekipa od 14 arheologa ronilaca kip visok 192 cm izva-

dila je iz mora. Skulptura je uglavnom, osim manjih oštećenja, bila sačuvana u cijelosti. Nedostajao je samo mali prst na lijevoj ruci i brončano postolje kipa. Naknadnim istraživanjem lokaliteta pronađena je olovna prečka broskog sidra, dijelovi baze kipa i ostaci amfora, ali ne i ostaci broda, što je potvrdilo pretpostavku da je kip najvjerojatnije bio ispao ili bio bačen preko palube broda. Opsežni konzervatorsko-restauratorski i istraživački radovi vođeni su u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu. Restauracija pod vodstvom talijanskog restauratora Giuliana Tordia i hrvatskog restauratora-majstora Antonia Šerbetića, je trajala punih 7 godina. Provedena je i laboratorijska analiza organskog materijala pronađenog u njegovoj unutrašnjosti. Pronađene su grančice, listovi lovora i sjemenke i koštice različitih plodova. Koštice masline i trešnje imale su male otvore s tragovima zuba sitnog glodavca, a u podlaktici lijeve ruke kipa pronađeno je njegovo gnijezdo. To je potvrdilo pretpostavku da se u skulpturu dok je bila izložena u nekoj bogataškoj vili na grčkoj obali uvukao i nastanio mali poljski miš. Analiza organskog materijala pronađenog u skulpturi metodom izotopa ugljika C14 potvrdila je pretpostavke o njezinoj velikoj starosti. Atleta iz Velog Orjula je vjerojatno helenistička kopija iz 2. – 1. st.pr. Krista, a prototip po akademiku Nenadu Cambiju može datirati u 4. – 3. st. prije Krista. Izvorni rad je odmah po nastanku postao vrlo popularan i cijenjen te su uslijedile njegove brojne kopije, od kojih je u svijetu sačuvano samo nekoliko. Hrvatski Apoksiomen je najcjelovitiji i najkvalitetnije sačuvan. Hrvatska je za cjelokupni projekt restauracije i konzervacije ovog kipa nagrađena 2006. godine nagradom Europske Unije i Europe Nostre za kulturnu baštinu u kategoriji restauriranja umjetnina na europskoj razini.

Koga je ili što predstavljao atleta iz Velog Orjula kad je izliven prije 24. stoljeća? Po građi tijela, osobito snažnih ruku i leđa mogao je biti hrvač. Kipar ga je prikazao, zaustavio

Goran Gizdavčić

More je gotovo 2000 godina istočno od otoka Lošinja kod otočića Vele Orjule na dubini od 45 metara, skrivalo kip visok 192 cm - skulpturu grčkog atleta.

Naziv **Apoksiomen** dolazi od grčke riječi **apoxyomenos** što znači "onaj koji se struže". Naime, nakon treninga sportaši su prašinu i znoj s nauljenog tijela skidali malim srpolikim alatom koji su Grci zvali "ksistra", a Rimljani "strigil". Kipovi apoksiomena prikazuju mladiće u takvim trenucima, što je jedna od konvencionalnih poza u antičkoj Grčkoj.

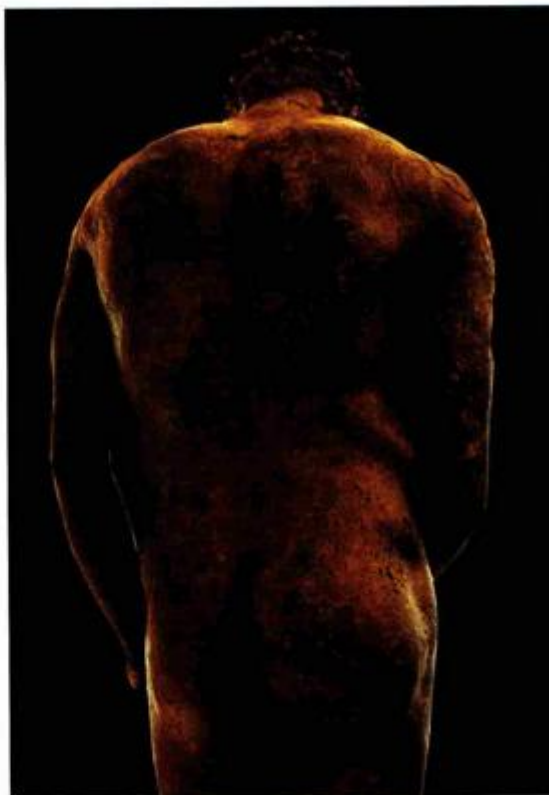
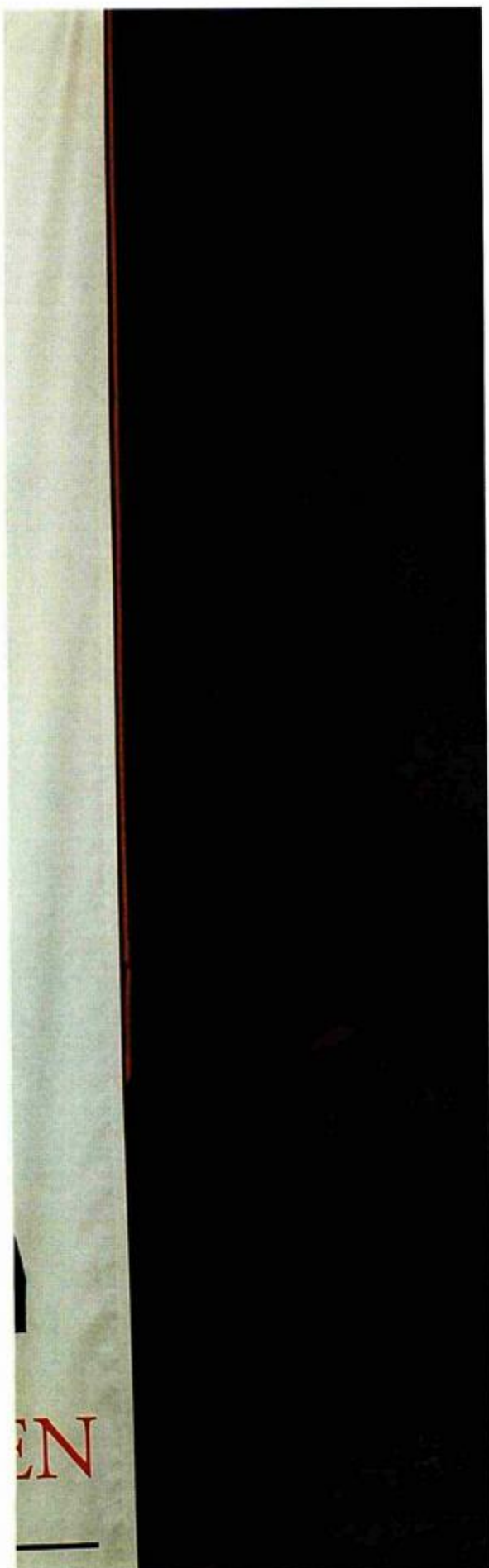

VODA I PRIRODA | Hrvatski apoksiomen »Onaj koji se struže«

HRVATSKA VODOPRIVREDA | siječanj/ožujak 2016.

u vremenu, u trenutku njegovog opuštanja, kad nakon naporene borbe sa strugaljkom sa sebe skida ulje i pijesak. Je li hrvatski Apoksiomen samo personifikacija, ideal sportaša – pobjednika ili prikaz stvarne osobe ?

Kad sam prvi put vidio skulpturu na izložbi u Etnografskom muzeju u Splitu, ljeti 2008. godine, izgledala mi je kao da je živa. Kao da je autor nadišao ograničenja koja postavlja sam materijal i uspio oživjeti broncu. Gledajući glavu, nekako zamišljeno i smireno lice atleta, učinilo mi se da je to zaista zadivljujuće vjerni prikaz jednog stvarnog grčkog mladića. Izložen u prostoru Dioklecijanova triklinija, nekadašnje careve blagovaonice, doimao se sasvim prirodno, kao da je oduvijek tu stajao. Vidio sam ga ponovno na izložbi u Zadru, u Muzeju antičkog stakla u ljeto 2010., a početkom 2011 blistao je kao jedan od najvrjednijih izložaka na izložbi *Antički Grci na tlu Hrvatske* u Galeriji Klovičevi dvori u Zagrebu. Svoju najznačajniju prezentaciju doživio je u ožujku 2015. godine u British Museumu u Londonu na izložbi "Definiranje ljepote – tijelo u antičkoj grčkoj umjetnosti" gdje je zauzimao centralno mjesto među najznačajnijim sačuvanim primjercima grčke skulpture u svijetu. Najvažnije od svega je da je danas njegov trajni dom u upravo dovršenom Muzeju Apoksiomena u preuređenoj palači Kvarner u samom središtu grada Malog Lošinja. Reklo bi se bit će izložen in situ u palači uz samu obalu, nedaleko mjesta na dnu mora gdje je pronađen. Tako ćemo i mi i turisti imati još jedan razlog više za posjet Malom Lošinja, tom lijepom hrvatskom gradiću. ■

SLIKE
Goran Gizdavić